

Cesarčevi susreti s Koprivnicom

I.

Susreti Miroslava Krležę s Koprivnicom i Ludbregom dobro su nam poznati kroz njegova književna djela. August Cesarec nam nije ostavio svjedočanstva takove vrste, iako je često — i za razliku od Krležę — rado dolazio u Koprivnicu.

Četrdeset sedam pisama i ugovor, sklopljen za štampanje romana **Zlatni mladić**, omogućit će nam da pođemo Cesarčevim tragovima i da saznamo pod kakovim su se uvjetima štampali njegovi prvi romani. Stoga ova korespondencija nesumnjivo pripada povijesti hrvatske književnosti. Pisana su ili bratu Rudolfu, koji je tridesetih godina bio profesor matematike na koprivničkoj gimnaziji, ili koprivničkom nakladniku Vinku Vošickom. Tu su uvrštena i dva pisma Vošickog Cesarcu, od kojih jedno čak iz 1940. godine, a koja nam objašnjavaju tešku situaciju u provincijskom štamparstvu Hrvatske i razloge radi kojih je Vošicki štampao gomilu bezvrijedne literature da bi skupljenim sredstvima mogao povremeno štampati i neko vrijednije djelo.

Cesarec je svoja pisma pisao u vremenu od 1920. do 1927. godine, dakle u vremenu svoga političkog i književnoga sazrevanja, imajući već iza sebe bogato zatvorsko iskustvo i jak politički angažman u komunističkim listovima iz vremena legalnog djelovanja Komunističke partije Jugoslavije.

Pisma nam daju mnogo zanimljivih informacija. Kroz pisma saznat ćemo dosta o članovima Cesarčeve obitelji i potvrditi pažljiv odnos Cesarca prema bratu Rudolfu koji uspijeva — radeći na koprivničkoj gimnaziji obraniti polovinom 1927. doktorsku disertaciju koja mu je otvorila put do zagrebačke sveučilišne katedre. Pisma nam omogućavaju praćenje Cesarca na njegovim putovanjima po zemlji i u inozemstvu. Ona nam također ukazuju da je Cesarec imao znatnog udjela u kreiranju časopisa **Književne republike** od njenog prvog broja, te da je broj 6 od veljače 1925 — kada je Krleža krenuo na putovanje u Rusiju — uredio on sam. Kroz pisma saznajemo da se **Književna republika** mnogo tražila u Srbiji. Ovdje napominjemo da se ovaj najbolji Krležin časopis štampao u Koprivnici samo do kraja 1925. godine, te da nakon toga distribuciju časopisa preuzima knjižara S. Hofman u Zagrebu (Ilica 92), a štampanje

tiskara Gaj. Preko jednog Cesarčevog pisma saznajemo i o toku pregovara za autorski honorar **Careve kraljevine**. Pri tome treba ispričati Augusta Cesarca zbog ponekad ponešto grubih riječi na račun Vinka Vošickog. Živeći isključivo od pisanja August Cesarec je bio ovisan o izdavačima, te su ga Vošickijeve financijske neprilike teško pogađale. Obojici je bilo teško, ali je Cesarcu svakako bilo teže jer su ih dijelile klasne razlike. U vremenu nastanka ove korespondencije Vošickijeva tiskara nalazila se u zgradi bivšeg hotela Zrinjski, na Zrinjskom trgu, gdje je danas uređena moderna knjižnica koja time dobiva gotovo karakter spomen-obilježja.

U početku sam — poznavajući karakter **Podravskog zbornika** — htjela ovu korespondenciju prepričati. Međutim, mislim da bih time promašila cilj. August Cesarec je poznato ime naše lijeve književnosti i živa riječ ovog književnika najbolje su svjedočanstvo svog vremena. Prepričavanjem izgubile bi se bitne karakteristike i opservacije na neka važna politička zbivanja. Ne bi došla do izražaja ni Cesarčeva neimaština, a Cesarec je živio toliko bijedno da često nije mogao sebi platiti ni željezničku kartu od Zagreba do Koprivnice.

Nadamo se, da će objavljivanje ove korespondencije upotpuniti naše saznanje o životu i radu ovog istaknutog jugoslavenskog književnika o čijem političkom angažmanu učestalo piše **Zorica Stipetić** (ističem njeno najvažnije djelo o Cesarcu: »Argumenti za revoluciju — August Cesarec«, Zagreb, 1982), a čijim se književnim radom mnogo bavio **Vice Zaninović** (»August Cesarec, Život i rad«, Zagreb 1964).

II.

Pisma su objavljena onako kako su pisana, bez diranja u jezik, stil i pravopis. Sva su pisma — osim onih pod br. 13, 47. i 48. pisana rukom i to tintom. Dokumentat pod br. 41. pisan je olovkom. Pisma pod brojem 13, 47. i 48. pisana su na pisačem stroju.

Svi su dokumenti, izuzev onih pod brojem 13, 20, 21, 22, 25. i 39. pohranjeni u rukopisnoj ostavštini Augusta Cesarca u Arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu, Opatička 10. Ova je ostavština kupljena od Cesarčeve obitelji poslije rata i navodi se ov-

dje kao AC i dalje signatura smještaja dokumenta u ostavštini. Izdvojeni dokumenti čuvaju se u Muzeju grada Koprivnice i potječu iz ostavštine Vinka Vošickog.

Dokumenti su priređeni za štampu tako da svakom pismu prethodi regist (kratki sadržaj), a najpotrebnija objašnjenja potrebna za razumijevanje teksta dodana su u bilješkama iza dokumenta. Pisma posve obiteljskog karaktera donesena su radi uštede prostora samo kao regist, a u nekim pismima nevažni su dijelovi izostavljeni, što je naznačeno točkicama u zagradi. August Cesarec se u pismima često služi kraticama. Za **Književnu republiku** upotrebljava kraticu K.R., a krati i prezime Vošickog kao V., Voš. i slično. Samo ponegdje su kratice nadopunjene, a tada je nadopuna stavljena u uglate zagrade.

III.

1.

1920 (poslije srpnja, Zagreb)

Cesarec šalje bratu Rudolfu u Koprivnicu raznu komunističku literaturu i moli izvještaj o radničkom pokretu u Koprivnici.

Dragi Rudolf, Što sam momentalno mogao u Zagrebu za Tebe naći, šaljem Ti brošuru o osnutku III. int[ernacionale], je [ne] dolazi ove nedjelje u Zgb, poslat ću Ti je poštom. Sveske Kom[unističke] Int[ernacionale] ne mogu Ti kraj najbolje volje poslati, jer ih kao »novinar« sam trebam.

Molim Te budi tako ljubazan, te mi pošalji kratki izvještaj o tamošnjem pokretu. Čujem da je bio Pepek Stunković² tamo, ne bi li mi pismeno mogao poslati i o njegovoj skupštini izvještaj?

Pokret inače u cijeloj zemlji stoji izvrsno, samo sindikalni birokrati prave smetnje.

Dijamantsteina³ se čuvaj!

Pokušaj da nam u K[oprivnici] nađeš pretplatnika za N.S.⁴

Zao mi je što se ne mogu s Tobom malo porazgovarati, no da idem do Tebe, ne mogu, a Ti sigurno isto tako ovamo.

Srdačan pozdrav Tebi, Idi, malome i njenima. Zdravo! Tvoj August

AC—2—II B/199. Pismo.

1. Osnovana 2—6. III 1919. u Moskvi nakon što se prethodna kompromitirala izglasavanjem ratnih kredita na početku rata. 2. Josip Stunković, funkcioner Tipografskog društva i član SRP(K). Poslije 1920. centuramaš, no kasnije opet surađuje s liječarima. Obješten od ustaša 1944. godine. 3. Alfred Dijamantstein je 1919. optužio Cesarca i grupu komunista za revolucionarnu aktivnost. Predstavljao se kao izaslanik Bele Kuna, a bio je policijski agent i provokator. Navodno je Cesarec primio 10.000 kruna u ovu svrhu. Zbog slaba zdravlja Cesarec se morao sakrivati pred policijom sve do vukovarskog kongresa KPJ. 4. Novi svijet, izlazi od 17. VII—30. XII 1920. te je na temelju tog podatka izvršeno datiranje pisma. Cesarec je bio član redakcije.

2.

1921, siječanj 1.

Novogodišnje pismo Cesarca bratu u Koprivnicu.

Dragi Rudo,

upravo je otuklo 12 sati, g. 1920 nema više, želim Tebi, Idi,¹ Tvom malome srečno novo leto 1921.!

Kakovo će meni to »leto« biti, ja ne znam; najbliži dani, možda sati mogu dovesti [do] kojekakovih promena. Promena usred običnih, nimalo čudnih prilika koje su proklele našu zemlju i našu zemlju od Tokia do Washingtona. Bo-lje dakle da se osvrnem na prošlo leto i to baš na posljednje dane, zapravo pretposljednji i posljednji dan prošloga leta, koji će bez svake sumnje doći u historiju.² Što se to dogodilo? Ivka³ Ti je koliko i kako je to ona znala i mogla javiti o tome telefonom, a sigurno je, da ćeš tada kad primiš to pismo imati već u ruci novine, koje će močvare gliba i kleveta i bestijalnih idijotija sasipati na nas pretučene, iskundačene, rastjerane i bačene u podzemlje. Ukratko, dogodilo se ono što smo mi očekivali već tri mjeseca, a što nismo očekivali upravo onda kad je to bilo već ne samo vrlo blizu nego gotova stvar. Razumeš. Ja sam još uvek pod dojmom tog događaja i osećam se momentalno u položaju onoga koji povezan na rukama i nogama olovom zalitih usta dobiva čuške i udarce strahovite a ne može da reagira, da adekvatno reagira, jer o adekvatnosti se i radi. Ali ja znam jedno. U kontinuitetu historijskom, ovakvi su momenti prolazni, a trajno je ono što dolazi nakon cijelog jednog niza poraza. Ništa to, o ništa to! Kraj svijtu negativnosti imade za nas jedan pozitív, a taj je u tome da sad dolazi istom ono pravo. Dolazi filtracija, dolazi iskušenje, dolazi ispit koji i ako ne će još biti ispit zrelosti, ali će značiti sazrevanje!

Onih 18 idijota,⁴ jedan mali broj onih nekoliko stotina koji danas guraju cijelu Evropu u najljuđu reakciju na koncu će biti samo 18 i X mrtvacu, a živjet će upravo oni, kojima su prekjučer jednim potezom pera htjeli zabosti nož u srce. —

Bude li moguće navratit ću se k Tebi koncem ove nedjelje. Ko što sigurno može o tome da kaže?

S Ivkom je sada nadam se bolje. Posljednji puta na Štefanje bili smo u Božj[akovini] i tada sam razgovarao s njome i uvjeren sam da je sada kriza obzirom na one razloge iz kojih je potekla, prebrođena. Ne dođe li do kakvog obrata koji bi se već samo mene — to već nije ništa strašno! — ticao, mislim da ću sada imati više vremena da posvetim više pažnje i spram naše zaljubljene seke.

Dakle srečno Ida, Ti i Vaš Zdravko!

Zravo! Tvoj August

P.S. Vaš stari čekajući Novo leto, odrekao se svog starog običaja da tom zgodom peva!

AC—2—II B/147.

1. Ida, supruga Rudolfa. 2. Obznana donesena 29. XII 1920. označava početak progona komunista u Jugoslaviji stavljajući njihovu aktivnost izvan zakona. 3. Ivka, sestra, udata kasnije Cengić. 4. Ministri Vesničeve vlade u kojoj je Milorad Drašković bio ministar unutrašnjih poslova.

3.

1921, travanj 11., Zagreb.

**Cesarec čestita bratu Rudolfu i njegovoj supruzi
Idi imendan.¹**

AC—2—II B/148. Razglednica. 1. Imendan 17. travnja.

4.

1921, travanj 17. Beč.

**Cesarec čestita bratu Rudolfu i njegovoj obitelji
praznike.**

AC—2—II B/149. Razglednica sa slikom Karlove crkve u Beču.

5.

1921, kolovoz 24., Sarajevo.

**Cesarec pozdravlja Rudolfa i članove njegove
obitelji. Potpisano Nikolić.¹**

AC—2—II B/150. Razglednica sa slikom Sarajeva.
1. U romanu Kći crne ruke Cesarec opisuje studenta Nikolu Jeremića, koji se zbog prijave policije sklanja poslije atentata u jedan gradić. Očito odatle pseudonim.

6.

1921, rujan 21., Dubrovnik.

Cesarec šalje Rudolfu u Koprivnicu pozdrav.

AC—2—II B/151. Razglednica sa slikom Dubrovnika.

7.

1921, studeni 25., Zagreb.

**Cesarec obavještava Rudolfa da Stanko¹ više
nije u Zagrebu već u Brckovljanima. Ugovara
dolazak Rudolfa u Zagreb na svoj rođendan 4.
XII**

AC—2—II B/152. Pismo. 1. Brat Stanko studirao je medicinu i Cesarec ga često koristio kao kurira za prenošenje povjerljivih poruka.

8.

1922, ožujak 1., Zagreb.

**Cesarec piše Rudolfu u Koprivnicu o svom
hapšenju zbog Alije Alijagića, te o pisanju teksta
Infamija 1912, koji je kasnije uklopljen u
Carevu kraljevinu.**

Dragi braco, čujem da si se zabrinuo zbog malog premeštanja iz Nove Vesi u Petrinjsku ulicu.¹ Mila mi je ta pažnja, no nije bilo ništa težeg kalibra na stvari. Ono što su javile glupe novine da sam uapšen zbog kom[unističkih] demonstracija nije tačno. Uapšen sam na denuncijaciju jedne režimske Cuke, fašističkog jednog detektiva i to zbog neke izjave o Svetozaru pred Alijinim grobom. Taj gospodin naime nema dobri sluh. Dva dana na policiji, pa posle još dva dana na Sudb[enom] Stolu. Pušten sam jučer o podne odmah posle preslušanja kod suda. Ostajem dalje pod istragom. I upravo živo želim da im đavo podšapne da me povuku na

proces. Tu sam želju izrazio i kod policije i kod Sbd. Stola.

Ja sam s Alijagićem proveo u ćeliji celu poslednju večer i noć njegovu do smaknuća.² Na brzu ruku dao sam letimičan opis te noći u 4. broju »Borbe«.³ Ako Te zanima, javi mi da Ti je pošaljem.

Čujem da je bila Ida ovde. Bogami, još je mesec dana do Uskrsa, valjda ćemo se tada naći na našoj zajedničkoj međustanici, u Brc-u.⁴ Ja drugi tjedan odlazim tamo da prepisem jedan mali roman — Infamija 1912 — motivi iz Sudb. Stola 1912.⁵ Dobio sam ovih dana volju za to! Osvežio sam uspomene!

Kako Ti? Pa Ida? I mali? Mislim dobro. I ja isto. Ti si mi onomad zaboravio dati tekst one pesme, ponesi ga sa sobom, ako se zaletiš ovamo.

Srdačan pozdrav Tebi i Tvojima. Tvoj August.

AC—2—II B/1953. Pismo.

1. Do 1926. Cesarec stanuje u Novoj Vesi 70, a zatvor je bio u Petrinjskoj ulici. Uhapšen je 12. III 1922. zbog navodne izjave protiv Svetozara Pribečevića, ministra unutrašnjih poslova u vrijeme donošenja Obznane. Pušten uvjetno 14. III 1922. 2. Alija Alijagić izvršio je atentat na tvorca Obznane Milorada Draškovića, te je bio osuđen na smrt. Noć od 7/8. III 1922. bila je zadnja noć Alije Alijagića. 3. Misli na članak Alija Alijagić objavljen 16. III 1922. u listu Komunističke partije Borbi. Već 23. III 1922. Cesarec objavljuje u Borbi članak Karakter na vješalima. Ovi Cesarčevi članci su preštampani i objavljeni u prokomunističkoj štampi i kasnijih godina. 4. U Brckovljanima kod Božjakovine živjela je Cesarčeva sestra Dragica udata za općinskog blagajnika Franju Ogorelca (B. Sruc, Revolucionarno doba i NOB u dugoselskom kraju, KAJ IV/1981, 141). 5. Objavljeno u Savremeniku, 3/1923, 137—149.

9.

1922, listopad 30., Beč.

Cesarec čestita Rudolfu u Koprivnicu Novu godinu.¹

AC—2—II B/154. Razglednica sa slikom bečke državne opere. 1. Cesarec je ilegalno prešao austrijsku granicu i oputovao u Rusiju na IV kongres Komunističke internacionale u drugoj polovini listopada.

10.

1923, ožujak 29., Berlin.

**Na povratku iz Rusije¹ Cesarec pozdravlja
Rudolfa u Koprivnicu.**

AC—2—II B/155. Razglednica sa slikom Reichstaga, potpisana Milan. 1. Po prelasku jugoslavenske granice Cesarec je bio u Mariboru uhapšen i suđen na tri mjeseca zatvora, te 21. V 1923. doveden u Zagreb.

11.

1923, rujan 16.

**Cesarec obavještava Rudolfa da će s Miroslavom
Krležom štampati kod Vinka Vošickog reviju
Književna republika.**

Dragi moj Rudo,

ja sam prema Tebi i Idici veliki grešnik. Toliko sam Vam obećavao da ću doći u posete i nikad od svega ništa. A Ti si mi i pisao imendan, ja i opet ni glasa od sebe da Ti se zahvalim.

Grešnik, priznajem, i izvini me, Ti i Idica. To Ti je već tako kod mene da odgađam sve, pa i pisanje i put tamo kud bi već jedared trebao da se krenem.

No valjda si doznao da ćemo Fric³ i ja kod Vošickog štampati reviju. Prema tome videćemo se odsad češće, pa valjda ipak toliko puta ne da Ti dosadim.

Ne znam koji je to od Tvojih kolega korektor knjiga koje Vošicki štampa u svojoj nakladi, no bio kogod, molim Te da ga malo udobrovoljiš, barem toliko koliko će ga verovatno, njega i slagare, ozlovoljiti moj loši rukopis. S tim rukopisom uvek neprilika i uvek borbe sa slagarima!

Kako je s Tvojim premeštenjem u Dubrovnik? Bilo bi lepo, no nije li sve opet zapelo na onoj blaženoj našoj jug. modi »po babu i po stričevima«?

Ja kojekako, obično s ovom pasivom od koje čovek više ne može da izgubi jer ništa uopće nema.

Nevenka² je već kod Tebe! Kako ta mala? Uči li? Ovde je sad kod nas mala Žagarova Mirica, tako da imamo dve Mire, dve Mire, ali malo mira. Viktor³ će valjda skoro da gradi stan, i to nad radionom u Ilici, a ono će zemljište da proda. No ja i ne znam da li Ti znaš za to zemljište (Horvatovac), tek znam da smo ga prigodom kupnje Štefica, Stanko i ja jedne noći dobro zalili.

Naši su svi zdravi, a to i Vama svima žele. Kako Zdravko sa svojom Ivkicom? Je li bilo kakovih razjašnjavanja među njima radi Zagreba?

Dakle, mili moj, izvini me radi moje duge ćutnje. Ja Ti se zahvaljujem na čestici (ne mislim time reći da si mi poslao, česticu, nego čestitku, čudan je naš jezik!).

Srdačan pozdrav Idici, Tebi i svima, dakle i onim dvoma malima od nas sviju i Augusta P.S. Na moju vlastitu adresu: Mislim da ćemo se vidjeti pre Božića, zato Ti sada ne šaljem još čestitku.

AC—2—II B/156. Pismo.

1. Miroslav Krleža. Prvi broj Književne republike izašao je u listopadu 1923. 2. Nevenka Ogorellé, kćerka Cesarčeve sestre Dragice. Završila je Filozofski fakultet. 3. Viktor Mladí, muž sestre Štefe.

12.

1923, prosinac 13., Zagreb.

Cesarec zahvaljuje Rudolfu za prijatan boravak u Koprivnici.

Dragi moj, prispio sam danas posle boravka u Brcku ovamo bez ikakvih neprijatnosti. S to prijatnijim osećajem sećam se dana provedenih kod Tebe.¹ Hvala Ti na pažnji i Tebi i Idici. Kad ću samo moći nadam se opet poći do Vas. (...) Pozdrav mamici i svima. Tvoj August.

AC—2—II B/157. Dopisnica.

1. Za vrijeme boravka u Koprivnici Cesarec je često bio u Vošickjevoj knjižari, očito u vezi s poslovima oko štampanja Književne republike.

13.

1924, lipanj 16., Zagreb.

Cesarec obavještava Vošickog da mu za lipanjski broj Književne republike šalje završetak Kantovog »Vječnog mira« i Fričevog članak o Francu.¹ Obavještava ga da će poslati jednu kraću napomenu članku o Radiću, te da je kod zagrebačkog knjižara Ujčića prodano svih 15 komada Književne republike od svibnja, i da mu treba poslati još pet pomada. Moli da se Krleži pošalje obećani novac, koji će služiti za podmirenje novčanih obaveza u Zagrebu te pita kada će izaći lipanjski broj Književne republike.

MGK. Pismo. Članak Emanuela Kanta »O večnom miru« i članak V. Fričea »Anatol Frans« objavljeni su u br. 7 od lipnja 1924. Svibanjski broj je dvobroj 5—6.

14.

1924, kolovoz 14., Zagreb.

Odgovor Cesarca Vinku Vošickom na njegovu ponudu za štampanje romana Careva kraljevina.¹

Štovani gospodine,

nisam bio u Zagrebu, te Vam stoga tek danas mogu da odgovorim na Vaše cenjeno pismo. Saglašavam se potpuno s Vama da su naše knjižarske i nakladničke prilike teške (najblaži izraz!), no ipak sudim da je honorar od 500 din. po arku za jednu originalnu neštampanu još stvar, već obzirom na uloženi trud prenzak. Nikad mi, verujte, nije bilo ugodno pogađati se za honorar ko na pijaci za komad stoke, te prepuštam stoga potpuno Vašoj dobrohotnoj uvjerdnosti da mi honorar dok se ne vidi daljnji uspeh povisite barem na 625 din (2500 K). (Sparam ostalim honorara koji postoje kod nas to je ja mislim još daleko ispod minimuma. U svakom slučaju obzirom na promenjenu situaciju ja reflektiram na to da mi se, ukoliko Vam je moguće isplati jedan predujam odmah kako Vam predam rukopis što će biti koncem ovoga meseca ili najkasnije početkom sledećeg. Nadam se da ćete uzvati ove moje napomene, te Vas srdačno pozdravljam, s molbom da mi odgovor pošaljete na adresu A.C. kod opć. blagajnika Ogorelec, Brckovljan — Božjakovina.

Vaš Aug. Cesarec.

AC—4—II D/412. Pismo.

1. Cesarec je roman Carevu kraljevinu nudio uzaludno od jeseni 1922. raznim zagrebačkim štamparskim zavodima. Preko Dragiše Vasića, beogradskog advokata i suradnika u Književnoj republici tražio je izdavača i u Beogradu početkom 1924. kada je roman očito već bio gotovo dovršen. (AC—4—II D/411 — pismo Vasiću od 19. III 1924).

15.

1924, listopad 25., Zagreb.

Cesarec moli Vošickog da što prije odštampa roman »Carevu kraljevinu«.

G. Vinke Vošickome
moje nakladatel
u zvoli potrova

AUGUST CESAREC

Cesarec.

CAREVA KRALJEVINA

ROMAN O NAMA KAKOVI SMO BILI

NAKLADNA KNJIŽARE V. VOŠICKOG U KOPRIVNICI.

Dragi i poštovani gospodine,

Neugodno mi je, pa ipak moram da se obratim na Vas ovim pismom. Ima tome skoro tri nedelje da sam Vam poslao rukopis romana, a do danas ne znam jeste li ga primili i šta mislite s njime. Dvoje je meni pre svega važno, da roman što pre uđe u štampu i da dobijem što pre te nesrećne pare. Celo leto ja sam radio samo na tom romanu u uverenju da ću time sebi namaknuti sredstava za daljnji život i rad, a sad sedim u hladnoj sobi, borim se s uličnim blatom, bez ikakvih sredstava za nabavu onih glupih najelegantnijih stvari potrebnih čoveku jer je čovek i jer je na vratima zima. Ja razumem Vaše poteškoće, no sve je možda u tome čije su veće, i zato Vas molim da mi ne zamerite, ako Vas tim pismom podsetim na sebe.

Fragmenat onaj koji sam štampao u poslednjem broju K.R.¹ primljen je od svih koji su mi o njemu govorili s velikim zadovoljstvom te prema tome sudim, da bi s celom stvari trebalo požuriti. Očekujući Vaš ljubazni odgovor pozdravljam Vas s poštivanjem

Vaš A. Cesarec

AC—4—II D/413. Pismo. 1. U broju 1 Književne republike od septembra 1924. Cesarec je objavio odlomak iz romana Careva kraljevina pod nazivom »Knjigovođa mutavac«. Radi toga je došlo do neugodne diskusije između Stjepana Kukeca i Krleže (vidi dok. pod 16).

16.

1924, studeni 2, Zagreb.

Cesarec potvrđuje Vošickom primitak preduma za roman Careva kraljevina i utvrđuje način ispravljanja romana prilikom štampanja.

Poštovani gospodine,

Primio sam prošlog tjedna novac koji ste mi poslali, i hvala Vam. U prilogu Vam šaljem priznanicu.

Žalim da je povodom mojih fragmenata za K.R. došlo do sigurno Vam poznatog intermeca od strane G. Kukeca¹ s Krležom. Verujte mi da me u štampanju tih fragmenata nisu vodile nikakve namere da za jednu te istu stvar primim dvostruki honorar, nego sam to učinio iz čistog uverenja da u interesu Vašem i mojem privučem pažnju publike na roman, drugim rečima da stvari učinim neku reklamu bez koje se valjda ne može ući ni u nebo, a kamoli u našim mi-zernim prilikama prodavati knjige.

Što se tiče štampanja, ja primam Vaša obrazloženja, samo se nadam da ćete sa štampanjem požuriti, kako se stvar ne bi nepotrebno otežala. Što se tiče korekture, ja je ako drukčije ne ide, prepuštam zasad Vama, počekaću da vidim prve arke. Reviziju će, ako mu bude moguće, preuzeti moj brat, te će Vas u pozitivnom slučaju o tome obavestiti. Svakako Vas molim da mi pojedine arke pošaljete na ogled, a najbolje bi bilo i na korekturu.

S odličnim poštivanjem i pozdravom A. Cesarec

P.S. Očekujem da me obavestite kada ćete, odnosno da li ste već možda roman počeli štampati.

AC—4—II D/414. Pismo. Stjepan Kukec (1894-1981) završio je u Umjetničkoj-obrtnoj školi u Zagrebu likovni smjer, te je 1920-1933. radio kod Vošickog. U broju 11—12 Književne republike od 1925. naveden je kao urednik, a Krleža kao izdavač.

17.

1924, studeni 3., Zagreb.

Cesarec obavještava Rudolfa da mu nije uspio osigurati stipendiju za inostranstvo. Moli brata da mu izvrši korekturu romana Careva kraljevina.

Dragi Rudo,

(...)¹ I posle jednog takog iskušenja sad Ti ja još dolazim s drugim, s jednom neugodnom molbom za koju se plašim da je kraj svoga posla i usprkos najbolje volje ne ćeš moći ispuniti. No ipak Ti je podnosim, a radi se ukratko o tome, da sam ja konačno s Vošickim rešio pitanje štampanja moga romana, i stvar će skoro u štampu, ako još nije, i sad stojim pred novim pitanjem korekture i revizije. Ja sam dođue pisao Vošickome da ih šalje meni (barem korekturu), no, među nama govoreći, imam iskustva kako to kod njega ide aljkavo (ili nikako), a i sam mi on piše da će korektura biti neznatna, drugim rečima nepotrebno da mi je šalje. Jer su to, osim svega, doista prilični troškovi, ja sam zasad, dok ne vidim prve arke, odlučio da prepustim korekturu njemu, no Tebe bih ipak molio, da, ako Ti je ikako moguće, odvojiš pokatkad po koji pola sata na to da provedeš barem reviziju, i tako da ipak stvar bude još na vreme pod kontrolom.

Ne znam još ni sam kako bih Ti se zato mogao odužiti, no Ti si jedini na koga se zato mogu da obratim, te Te stoga molim da mi odgovoriš možeš li se toga primiti ili ne. Ako da, izvesti o tome i Voš[ickoga].

Treća stvar o kojoj bih Ti mogao da pišem, jeste već općenitijeg karaktera, no poznata Ti je iz novina,² i nije sigurno potrebno da o tome pišem, tu i nemaju smisla samo reči, a imala bi samo dela. U stvari dobro je tako kako jest. Bolje!

Kod nas svi zdravi. Pozdravljaju Tebe i Tvoje. A i ja.

Tvoj August

AC—2—II B/158. Pismo. 1. Ispušteni tekst odnosi se na stipendiju. 2. Svake godine na dan mrtvih na grob Alije Alljagića dolazio je velik broj zagrebačkih proletera, te je on postao gotovo simbol slobode, a to je bilo izraženo i kroz Cesarečve članke o Alljagiću.

18.

1924, studeni 29., Zagreb.

Cesarec moli Rudolfa da požuri kod Vošickog štampanje romana Careva kraljevina, te ga pohvaljuje što radi na doktoratu. Ujedno ga obavještava o bolesnim članovima obitelji.

Dragi Rudo,

izvini me da Ti se dosad ne zahvalih na Tvome prošleme pismu. Odgađah od dana na dan, sve dok me danas nije zatekla Tvoja karta. Baš Ti hvala što se Ti više brineš za mene no ja sam. Saznavši sve od Tebe nisam se obraćao Vošickome, a baš iskreno da Ti kažem nije mi milo da se stvar oteže, već i radi toga što po ugovoru imam pravo na preostali — veći — deo honorara tek kad knjiga izađe iz štampe. Ja ću V. danas ili sutra također pisati, a i Tebe bih molio da u zgodnoj kojoj prilici pogurkuješ stvar.

Sastao sam se neki dan sa Štefinom,¹ i reče mi, da će ovih dana k Tebi. Boga mu, već i meni vreme dođe, da Ti malo dođem u vizite, i čim mi se desi prilika učiniću to na riziku da Te na dva tri dana odbijem malo od Tvojih spekulacija. Čujem da toliko spekuliraš, da, kad ne bih znao te Ti te spekulacije ne mogu doneti ni kukavne stipendije, morao bih Te nazvati najvećim »korupcijonistom«. Lepa »korupcija« svakako, ima ih, koji to nikako ne razumu, tako na primer sastah nedavno Blažekovića, koji se čudi kako Ti se još dade studirati. No tako Ti je kod nas, ljudi rade i čitaju do svoje dvadesetipete — ako i to! —

Tu kod nas nažalost nisu svi zdravi; Stanko je nekoliko dana ležao u influenci, sad leži Zlatko, a mamu opet muči isto oko. Neki dan nas sve zabrinula pričajući nam u plaču da joj je asistentka u (okr[uznoj] blag[ajni] konstatirala trahom. No mi držimo da se ta gospođica prevarila, jer joj s okom ide na bolje, a trahom se, kako i sam znaš, ne popravlja tako brzo.

Sa mnom isto nije nešto u redu, te sam sebi za dva tri dana uzeo »dopust« u svrhu lečenja u — Francekovojoj apoteci.²

Hvala Ti, Rudo, još jednom na brizi i primi pozdrav od sviju nas za sve Tvoje.

Tvoj August.

P.S. Kad ćeš Ti opet malo do nas?

AC—2—II B/159. Pismo. 1. sestra Štefica Mladić. 2. Misli na vino šogora Franje Ogorelca.

19.

1924, prosinac 31, Zagreb.

Novogodišnje pismo Cesarca Rudolfu o planovima u 1925. godini s izraženom nadom da će Careva kraljevina također biti štampana.

Poslednje pismo ove godine, dragi moj Rudo, upućujem Tebi. Kad Ti nisam uputio prvo, neka bar bude poslednje! Tešim se time da će biti među prvima koje ćeš primiti sledeće godine (i ako, po mom običaju, s malim zakašnjenjem).

1925! Još ni ne znamo kakova će biti, a već su je naši hiljadu godišnji jubilarci počeli nazivati svetom.¹ Kad je to za Rim zašto ne bi bila i za nas? Više međutim od te njezine svetosti meni se dopada ono što o njoj proriče stari naš samoborski prorok pop Miklaužić: lepa bu-

de i vina bude kako ga već dugo nije bilo! I ne će bit kišovita, moći ćemo dakle ići i u poderanim cipelama! Zar može da se jedna godina lepše preporučiti nego tako da će biti sklona ljudima s jednim parom cipela? Kad bi još samo glave htela poravnati onima koji kod nas oblače (rekao bih: vedre i oblače, no oni čine samo poslednje!), tako da te glave savrni s našim prvim i poslednjim parom cipela (eventuelno i malo niže), ta godina bi bila zlata vredna, te bih ja i sam, priznavši je svetom, zapevao Kirie eleison! No prema svemu sudeću ne ću to moći zapevati, jer će politički ostaviti oblake nad nama i pod kakovim smo i sada!

Treba dakle vedrinu tražiti u sebi samome. Što se mene tiče, ja idem s priličnom vedrinom u to novo leto, mogu gotovo reći, po prvi puta u poslednjim godinama tako. Vošicki se istina setio da mu posle matrica treba još i linotip, i novac koji mi je obećao za Božić nije stigao još ni do Nove godine, no verujem ipak da će do Uskrsa moju čestitku hiljadugodišnjoj jubilarci staviti u promet. Ne čekajući to, ja sam se »poijekavio« i sklopio drugi jedan posao s Tipografijom; tako da se nemoj iznenaditi što ćeš me doskora naći u podlistku »Jut[arnjeg] Lista«.² Polako spremam i jednu treću stvar za štampu,³ i ispane li sve kako se nadam, ja bih već sada »bilans« te godine mogao smatrati »suficitnim«. Dakako, čovek snuje.. a i bog da dobro odluči nastojaću ga umilostiviti, ako mi ikako bude moguće, s hodočašćem nikud bliže nego u Rim. Sigurno su Ti poznati pogodni uslovi za to putovanje (1/2 cene lađa, 1/4 cene železnice u Italiji), ne bili se i Ti odvažio da poklekneš pred papom?

No ja tu brbljam koješta, a sve zaboravljam glavnu temu radi koje Ti i pišem to pismo. A ta glavna tema, što bi i bila drugo, no ona silvestarska: Srećna nova godina!

Srećnu Ti dakle želim, i Tebi i Idi i malom Tvom fakinčiću što na trgu stoji (fotografija!) izazovno i prezirno se smešeci kao da je pobio cele čete ostalih fakinčića i gleda ih kako beže (još ih i onda gleda kad ih već nema, kako ih sigurno nije ni bilo!).

Želeti Ti nešto specijalno ne znam, osim da Ti se ispuni ono što Ti se nedavno izjalovilo,⁴ i da mi srkneš malo zraka negde malo dalje od Koprivnice.

Na koncu: ista želja i pozdrav od sviju naših, a pozdrav i od mene!

Tvoj August

AC—2—II B/160. 1. Misli na proslavu hiljadugodišnjice hrvatskog kraljevstva. 2. Pripovijest Sudite me, objavljivana od 8. III do 24. IV 1925. 3. Kao posebno izdanje objavljen mu esej Stjepan Radić i republika u tisku Jugoslavenskog novinskog d.d. 4. Stipendija.

20.

1925, veljača 27.

Cesarec urgira kod Vinka Vošickog što skorije štampanje Careve kraljevine.

Poštovani gosp. Vošicki,

molim Vas da mi pošaljete ratu od 2000 din. koju strpljivo čekam dva meseca.

Kad sam već spomenuo tu reč strpljivost izvinite me da dodirnem i jedno drugo pitanje koje se tiče štampanja mog romana uopće.

Koliko god se uživljujem u Vaš položaj i mislim da krize o kojima ste mi u nekoliko mahova pisali, ja sebi ne mogu pomoći, a mislim da ćete i Vi uvideti te imam pravo da budem u tome položaju u koji sam stavljen tolikim oklevanjem da se knjiga štampa, postanem ne-strpljiv.

Dva meseca je već na izmaku kako je knjiga trebala izaći iz štampe.¹ Razume se, knjiga nije vlak da se mora točno držati nekog voznog reda, i ja nikada ništa bukvalno ne shvaćam, pa ni ugovor stvoren između nas dvojice. No ne čini li se i Vama, gosp. Vošicki, da toliko odgađanje može da bude samo bez koristi i za Vas i za mene?

Meni već, iskreno Vam priznajem, postaje neugodno pred ljudima, kad me pitaju kad će ta knjiga da izađe, a ja to uvek isto tako malo mogu da znam kao i oni.

Možete li i hoćete li mi barem Vi to kazati koji stvar držite u rukama?

Ja se pouzdano nadam da ćete me u najskorije vreme obradovati dobrom veću i vreme je već, mislim. Godina prolazi brzo, a u nijednu godinu ne spada izlazak mog romana toliko koliko u ovu.² Time ja, dakako, ne mislim da bih mogao čekati celu godinu. Meni se žuri iz mnogih razloga od kojih je jedan, sigurno glavni taj, da steknem iskustva koja su uvek jednom literatu, kao i svakome uostalom, potrebna za usavršavanje svog posla.

Stavljam Vam dakle ponovno stvar na srce moleći Vas za prijateljski odgovor i pozdravljajući Vas srdačno s odličnim poštivanjem

Vaš A. Cesarec

P.S. Rukopisi za sledeći broj »K.R.« spremljeni i dobijete ih odmah, čim primimo 5. broj.³

MGK. Pismo. 1. Careva kraljevina je izašla s godinu dana zakašnjenja. 2. Misli na godinu u kojoj se slavi hiljadugođšnjica kraljevstva. 3. Br. 5 je siječanski broj u 1925.

21.

1925, ožujak 16., Zagreb.

Cesarec šalje Vošickom prvu skupinu rukopisa za br. 6 Književne republike, daje razne upute o slanju časopisa na određene adrese i urgira štampanje svojeg romana.

Poštovani g. Vošicki,

šaljem Vam u prilogu materijal za sledeći broj »K.R.« — Krleža je na nekoliko dana otišao iz Zgba.¹ Materijal dolazi ovim redom:

Cesarić: Zidari

Krleža: Lirika (Čežnja, Nemir, Mrtvi, Samoća poslednja, Pesma umora, tuge i nesposobnosti)

Vse[vold] Ivanov: Oklopljeni vlak br. 14—

—69

Dragiša Vasić: Zavera protiv kralja A[leksandra] O[brenovića].

To je više od jednog arka, i premda imam sav materijal ostali spremljen, poslaću Vam ga za dva tri dana. Istovremeno ovde prilažem kritike A.S. doći će **posle Korša**.²

Molim Vas das tvar bezuvetno uzmete odmah u posao, kako bi taj broj izašao što pre, tolika zakašnjanja neobično škode listu.

Uredništvo je primilo kartu od **Božice Ilić**, učiteljice u Zadvarje kod Omiša (Srez Splitski) kojom se pretplaćuje na list s molbom da joj se pošalju brojevi od siječnja. Pošaljite pouzecem.

Milan Čurić, berberin u Arandelovu (Srbija), poslao je pretplatu za 1924 — 100 din. — ne znam da li Vama ili Krleži. Ako je Krleži upišite to akonto. — Osim toga on se pretplaćuje za 1925., želeći da doplati i ostatak za 1924; zaračunajte mu to, poslavši mu list pouzecem.

Jovan J. Hadžić, učit[el]j Ranovo, **Petrovac**, (Požarevac) — kupon ovde prilažem — pretplatu poslao za prvo polugodište 1925, ostale će poslati; upišite akonto.

Univerzalni informacioni biro »Argus« u Bgdu moli da mu se redovno pošalju 2 prim[erka] K.R. u zamenu za sve isečke iz listova S.H.S. koji pišu o K.R. — Ako smo dosad imali vezu s njima, tj. ako je to onaj isti biro u Bgdu koji nam je dosad te isečke slao mislim da bi im trebalo slati. Pogledajte!

U prilogu Vam šaljem popis ličnosti koje se po mišljenju **Rise Maytinszoga** u Vukovaru zanimaju za K.R.

Československo-jihoslovenska liga, Ustredi, Praha II, Mikulandska ul. 7 moli da joj se šalju brojevi II. god. od br. 9 dalje koje nije primila. Ako to po dogovoru s Krležom niste obustavili, trebalo bi im slati; ako im se uopće nije slalo, molim da sa slanjem pričekate. —

Toliko o K.R. A sad nešto lično. Vi već pogadate o čemu. Kad biste Vi znali u koliko me neraspoloženje stavlja sa svojim zavlačenjem štampanja mog romana, Vi biste mi barem javili što mislite s njime, kada ga mislite početi. Ja sam Vam pre dve nedelje poslao pismo moleći Vas za odgovor, nisam ga dobio. U isto vreme molio sam Vas i za onih obećanih 2000 din; također ne. Ako se ne varam, tako je i s K.R.

G. Vošicki, ja živim samo od literature i strašno je to teško u ovoj mizeriji koja čoveka tišti ne moći dobiti ni ono na što ima pravo i što bi mu barem delomično moglo pomoći. Na dug se neprestano ne može da živi, i ja Vas ponovno molim da mi taj novac bez odgađanja pošaljete. Da mi nije preša, verujte mi, da Vam to ne bi pisao.

Još uvek čekam odgovor.

S pozdravom i poštivanjem A. Cesarec.

P.S. Ne znam da li je stigao honorar za K.R., no Krleža mi je naročito stavio na srce, da mu odmah čim stigne novac pošaljem, jer i on ga i te kako treba!

MGK. Pismo. 1. Krleža je otputovao u Rusiju u jesen 1924. i vratio se u svibnju 1925. 2. Karl Korsch, Marksizam i filozofija, i A.S. »O našim kompozitorima«.

22.

1925, ožujak 21.

Cesarec šalje Vošickom drugi dio materijala za broj šest Književne republike s uputom kako da se postupi ako bude više materijala nego što je potrebno. Moli odgovor na svoje pismo od veljače.¹ Traži da časopis pošalje Hrvatskoj čitaonici u Sotir kraj Varaždina i kragujevačkom učitelju Svetozaru M. Živanoviću.

MGK. Pismo. 1. Vidi pismo objavljeno pod 20.

23.

1925, ožujak 31, Zagreb.

Cesarec moli Rudolfa da požuri kod Vošickog štampanje romana Careva kraljevina i isplatu honorara.

Dragi Rudo,

izvini me da se obraćam na Tebe s molbom da budeš posrednik između mene i g. Vošickoga. Iz priloženog pisma videćeš u čemu je stvar, pa Te molim da to pismo (uloživši potrebnu energiju da ga, što se moje stvari lično tiče, usmeno podupreš) — predaš adresatu (zatvorena).

To zbilja već nema smisla. Ja sam mu već nekoliko puta pisao i urgirao — i već tri meseca potpuno uzalud — ni odgovora; postupak kakti je nemoguć i spram slugu. Po ugovoru roman je morao biti gotov do Nove Godine i ostatak honorara (7000 din. sam primio) imao mi je biti isplaćivan po 2000 din. mesečno; mislio sam tako da ću se materijalno osigurati, a mesto toga, doživih samo protivno.

Neka se situacija objasni! Makar kako! Samo da se objasni. Ta igra, u kojoj se čovek neprestano nećemu nada, a nada uzalud, već je doista preglupa. Intimno Ti kažem, da mi momentano ne bi bilo baš najmilije, da se on posluži mojom ponudom na eventualni prekid ugovora; no ja već neznam drugi način kako da dođem na kraj s tom tvrdoglavom ćutalicom, nego tako da mu malo pripretim.

Ja mu se u stvari čudim. On je tako jevtino dobio od mene stvar — još više: no duplo jevtinije nego što plaća Matica (625:1400 din po arku) i još uvek toliko oteže! Najpre matrice, onda linotyp, onda papir — i tako redom! Pre dve nedelje bio je tamo jedan moj znanac iz Zgba i govorio s njime o mojoj stvari, a on se izjavljivao, da ne »dospeva«. Ne dospeva! Ja bih to konačno još sve mogao da razumem; štampanje knjige nije železnica da mora baš doći po nekom voznom redu točno, no ta ćutnja vreda, a isto tako je uvredljiva ta bezobzirnost, u kojoj on kanda ni na jedan sekund nije pomislio, da čovek ako je i literat treba od nečega da živi.

Molim Te dakle da ga ne pustiš u miru dok se pismeno (meni) ne objasni resp.¹ — dok Ti ne preda zatraženi novac.¹ i moj i K.R. (barem prvi, jer radi izručenja drugog Tebi može da navodi ovake ili onake razloge). I ako to dobiješ, pošalji mi ga, molim Te po mamicu ili

poštom odbivši dakako od sume troškove pošiljke i za dekeca² i Idu po jedne čokolade. Najbolje bi još bilo, da je tamo mamica, tako bi barem imao još jednu veću izliku pred V. da Ti novac što pre izruči, a onda da ga donese.

— Ti se sećaš valjda, da mi je on sam, kad sam bio tamo, predložio štampanje jedne stvari; možda Ti taj podatak bude potreban!

Mi svi inače ovde dobro; tek s Brankom je opet pošla stvar na gore; već tri nedelje leži; meni se čini da se sve veći razlozi stiču da požalimo Ivku.

Što se Vas tiče, nadam se da ste dobro, jedno jedino nam je svima krivo da Te tako dugo nema u Zagrebu. Da rešim moju stvar s V. ja bih najvolio da mogu tamo lično, no toliko sredstava nemam.

Preporučam Ti se dakle, i molim Te da se ne ljutiš i da me o svemu obavestiš.

S pozdravom Tebi i svima od svijuu nas i mene Tvoj August. Povodom blizih praznika, sve najbolje!

AC—2—II B/161. Pismo. 1. Nećtko. 2. Sin Rudolfa Zdravko.

24.

Cesarec moli Rudolfa da kod Vošickog urgira štampanje Careve kraljevine.

Od Vošickoga ni glasa! Daj, molim Te, pogledaj, što taj čovek radi. Sa svojom sporošću kviri mi mnoge i mnoge daljnje planove. Zdravi Tebe, Idu i malog šoferu Tvoj August.

AC—2—II B/200. Pisamce.

25.

1925, travanj 2.

Cesarec traži od Vošickog da što prije postupi po ugovoru o štampanju Careve kraljevine te da isplati dogovoreni honorar, a Književnu republiku da štampa crveno, a ne crno.

Jučerašnjim danom, poštovani gosp. Vošicki, navršilo se puna tri mesaca kako je po ugovoru moj roman trebao biti stavljen u promet, i kako ste mi obećali pošiljku od 2000 din. Kroz ova tri meseca ja sam Vam u povodu toga pisao nebrojeno puta, tražeći Vas za odgovor, koji do dana današnjega primio nisam.

Ovaki postupak, gospodine, nije danas više dostojan ni spram sluge i ja sam odlučio da to dalje ni u kome slučaju ne trpim. Stoga molim da ozbiljnije negoli ste, čini se, shvatili dosad naš ugovor, izvolite uvažiti sledeće:

Bez opravdanih razloga, koje u tom slučaju izvolite navesti, ja više ne mogu da pristanem na daljnje odgađanje štampanja C.K.

Držite li možda da bez štete po sebe ne možete iskrpiti svoje obveze,¹ tada mi to poručite iskreno i ja ću Vas vrlo pripravno rešiti svijuu njih, posle čega ću Vam u najkraće vreme nastojati da pokažem kako ste doista računali na svoju vlastitu štetu. Ovoliko izigravanje već doista ponizuje, s njime gubite Vi, a gubim i ja, i ja ću se radije okrenuti na koju drugu stranu.

Jedno od dvoga dakle, ili uzmite stvar odmah u posao, ili ako to ne možete u najskorije vreme, vratite mi je.

Na prvi slučaj vezujem i ovo: da mi bezodvlačno pošaljete već tako davno obećani novac, pri čemu opunomoćujem svog brata da ga njemu predate, kako bi mi ga on po jednoj rođaci koja je u njega, mogao bez poštovnih odugovlačenja poslati direktno.

Ja sam nemam u taj čas sredstava ni toliko da sednem u voz i uredim celu stvar s Vama lično, što bi mi, verujte, bilo najmilije.

Isto tako i Krleža hitno urgira iznos pripadajući na K.R., te mu ga ja ovih sledećih dana moram da pošaljem, zato Vas molim da i taj novac predate mome bratu.

Očekujući od Vas konačno ipak objašnjenje i s pozdravom

A. Cesarec

P.S. Mislim da je to samo zabuna bila da je K.R. izašla crno mesto crveno, molim da se na to pripazi.

Učitelj Jovan Hadžić, Banovac-Petrovac (Požarevac) koji se nedavno — kako sam Vam javio — pretplatio — urgira K.R.

MGK. Pismo. 1. Kriza kredita je očito Vošickog učinila potpuno insolventnim.

26.

1925, svibanj 10, Zagreb.

Cesarec moli brzojavom Rudolfa da kod Vošickog hitno urgira isplatu honorara za roman Carevu kraljevinu ili novac za Književnu republiku.

AC—2—II B/162.

27.

1925, svibanj 20., Zagreb.

Cesarec obavještava Rudolfa da je Vošicki počeo štampati roman Carevu kraljevinu.

Dragi Rudo,

šaljem Ti ovde slavnu i praznu repliku Verusa.¹ Izašlo je 17. o.m. kao poseban prilog. Odgovoriću mu kratko u nekoliko punktacija.

Molim Te da mi (po Stanku) pošalješ odmah onaj treći članak moj kao i ovu repliku.

Prošle srede bio sam ovde s Vošickim i još neupitan, rekao mi je, da je »konačno« uzeo moj roman u štampu. I već tri arka da je složio! Govorili smo i o korekturi koju bi obavljao Ti, a ja sam ga naročito molio da meni stalno, arak po arak, šalje reviziju. Po pismu međutim koje si zajedno s Ivkom poslao ovamo još prošle nedelje, vidim, da Ti o svemu nemaš ni pojma. Molim Te dakle da odeš do Voš. i izvidiš stvar, sigurno je opet bila sve izmotančija! I reci mu u tom slučaju da ja odlučno tražim da sa stvari dalje ne oteže.

Zahvaljujući Ti unapred, pozdrav Tebi i Tvojima. Tvoj August.

AC—2—II B/163. Pismo. 1. Dr Branko Vodnik, književni kritičar (1879—1926), koji je objavljivao i pod imenom Branko Drechsler.

28.

1925, svibanj 27, Zagreb.

Cesarec upućuje Rudolfa kako će se vršiti korektura Careve kraljevine.

Dragi Rudo,

mislim da si bio kod Voš[ickog], jer sam danas primio prvi arak korekture. Već sam mu poslao i natrag, ujedno mu i predloživši ovaj redosled korekture: 1. njegova 2. moja 3. — kad slog bude već prelomljen u stranice, dakle poslednja revizija Tvoja. Molim Te da s njime udešiš da Te o tome uvek pravovremeno obavesti, te pri tome onda uvek pripazi na razmak — nova poglavlja — koja dosad uvek bivaju kod slaganja zanemarena. U tu svrhu prilažem V. uvek i pisani tekst, te se taj nalazi kod njega.

Zahvaljujem Ti na brizi unapred!

Kod nas inače ništa nova, i jer još nisam bio kod Mladićevih,¹ nisam mogao s njima ni govoriti o našem »milijunonosnom« (samo da kraj tolikog broja noseva ne ostanemo svi duga nosa!) — dakle milijune nosećem konzorciju.²

Srdačan pozdrav od svih svima Tvojima. Do viđenja na 28!

Tvoj August

Pripazi, kad već bude prelomljeno i na ovo, da prvi naslovni list (ne vanjski) dođe onako kako sam to V[ošickome] pisao, i da na drugome listu dođe naslov prvoga dela: Od predzorca do jutra.

AC—2—II B/164. Pismo. 1. Sestra Štefa i njezin muž Viktor. 2. Aluzija na proslavu hiljadugodišnjice hrvatskog kraljevstva.

29.

1925, lipanj 25.

Cesarec traži od Vošickog da se štampanje Careve kraljevine nastavi s većim intenzitetom.

Poštovani gospodine, dozvolite mi ponajpre da Vam povodom Vašeg nedavnog ulaska u bračni život izjavim svoje najsrdačnije čestitke i želje da bude sretno! —

Od brata sam doznao da je ovog meseca zapelo štampanje C.K. poradi bolesti slagara, te tako, znajući razlog, nisam hteo da Vam došadujem.

Sad opet doznajem da se sa slaganjem nastavilo i da je pred revizijom već četvrti arak. Budući da sam ja na korekturi imao materijal najviše za dva arka, to mogu sebi jedino Vašom odsutnošću protumačiti da nisam na korekturu dobio daljnje arke.

Molim Vas dakle da naredite da mi se korekture šalju i dalje; mislim naime da ste se mogli uveriti da Vam ih odmah šaljem natrag i da tako posao ne zapinje. Greške uvek najbolje vidi autor sam.

Sa srdačnim pozdravom A. Cesarec

AC—4—II D/416. Pismo. 1. Vošicki se tom prilikom oženio drugi put. Uzeo je ženu koprivničkog zubara dra Slavka Hirslera.

30.

1925, rujan 5., Zagreb.

Cesarec piše Rudolfu da mu radi krivih signatura nije mogao podići u Sveučilišnoj biblioteci tražene matematske knjige.

AC—2—II B/165. Pismo.

31.

1925, rujan 12, Zagreb.

Cesarec obavještava Rudolfa da mu je poslao tražene matematske knjige iz Sveučilišne biblioteke i upućuje ga kako da nabavlja potrebne knjige iz inozemstva, te da se zagrebački akademski krugovi zanimaju za matematska istraživanja Rudolfa Cesarca i izradu njegove disertacije. Govori o zastojima u ispravku Careve kraljevine.

(...) Što se tiče korektura za Voš[ickog], to je on sam kriv, da mu ih kasnije šaljem. Ja sam mu lepo napisao da mi ih samo do stanovitog dana šalje u Brckovljan, a on ih je još potom slao tamo. To se je dogodilo uostalom samo jedamput, i još pre toga jedamput, no tome je bio kriv Sve[slavenski] Slet i neko drugi² koji me je dva dana odvojio od ovih poslova. Pozdravlja Te srdačno, i Idu i malog Tvoj August.

AC—2—II B/166. Pismo. 1. Ispušten tekst o knjigama. 2. Cesarčeva prijateljica Božena Dietětova Štastna.

32.

1925, listopad, 10., Zagreb.

Cesarec obavještava Rudolfa o svojim novčanim neprilikama, te o potrebi da još jednom pregleđa slog Careve kraljevine.

Dragi Rudo, koliko sam mogao, ja sam učinio za što si mi pisao, t.j. dao sam mamici 500 din. Više mi nažalost nije bilo moguće, jer baš dan dva pre toga morao sam iz »depozita« u kojemu je bilo oko 4000 din. dati 3000 din. »verovnicima« koji su mi štampu kreditirali. Tako mi je ostalo 1000 din., a jer sam ja u pomanjkanju sredstava, bez momentanog izgleda da ih dobijem gde drugde, i sam spekulirao na pozajmicu iz te nažalost ne moje kase, te sam svotu raspolovio, pola Tebi pola meni. Na nesreću, u brzini nisam ni primetio da si me u pismu uputio i na mamu, tako je ispalo da je nisam ni molio za participaciju. Mislim, da bi njoj to sada bilo prilično teško, jer pravo kažeš, ima pred sobom zimsku sezonu.

Što se tiče povrata, to Te molim, ne uzmi za zlo, ali imaj u vidu, da me doskora, to zavisi od njihovih prilika, mogu moji finansijeri tražiti za novac. Kad bi to bilo moje — košto sam se isprva, misleći izdati jednu drugu knjigu, nađao — ne bi to sve bilo nikakav problem. —

Od V[ošickog] sam danas dobio poslednju korekturu. Konačno, amen! Samo iz araka koje sam primio (11) vidim, da je usprkos sve naše zajedničke lovice na pogreške, još ostalo prilično njih, i vrlo krupnih — tako su izostale cele rečenice ili reči. Zato sam V. pisao da mi pre

SVJETSKA BIBLIOTEKA

SVEZAK 66.

A. CESAREC:

ZLATNI MLADIĆ

ROMAN O SVIJETU NA STRAMPUTICI.

IZDANJE NAKLADNE KNJIZARE
VINKA VOŠIKOG U KOPRIVNICI
1923.

nego odštampa poslednji arak bezuslovno pošalje sve arke (od 11. dalje), tako da barem za krupnije pogreške učinim errata corrige. Neukusno doduše, ali neizbeživo! Zato Te molim, jer do danas nisam primio tražene arke, da Ti pravovremeno urgiraš da mi to pošalje.

Na moj predlog on je prihvatio da mi iz K.R. preštampa u posebnu knjigu jednu oveću novelu koja u K.R. počima u augustovskom — pardon, oktobarskom broju.¹

Meni je i samome žao, da ne mogu malo do Tebe, no znaš, i preda mnom je zimska sezona, te pare, te nesrećne pare!

Primi, moj dragi, srdačan pozdrav, i Ti i Tvoji od sviju nas i mene. Tvoj August²

AC—2—II B/168. Pismo. 1. Radi se o noveli »Svet u stramputici« koja je štampana u br. 8, 9—10. Književne republike iz 1925, tj. o obećanju da će mu štampati »Zlatnog mladića«, jer je ta novela dio tog romana. 2. U postscriptumu pisma govori se o nekim korekturama u Književnoj republici.

33.

1925, studeni 25., Zagreb.

Cesarec obavještava Rudolfa da može podnijeti molbu za premještaj iz Koprivnice i da je ponovno bio u zatvoru.

Dragi Rudo, jučer sam se našao s Hikecom,¹ te Ti on poručuje da je vreme dozrelo da pošalješ molbu za svoje premeštenje. Molba treba ići preko Tvoga ravnateljstva, pa Županijske oblasti na Ministarstvo Prosvete, Srednju Nastavu. Ti to sigurno, kao i motivaciju, najbolje znaš, pa o tome dosta. Hikec još želi da mu poručiš kad će molba otići iz Koprivnice, tako da on pravovremeno može ovde u Žup. oblasti uzeti broj akta i urgirati dole kod Pasarića, za koga kaže, da se ipak malo pokrenuo.

Ja Te pak molim da za mene urgiraš kod Vošickoga novac. Stojim, zapravo visim na nekoliko dinara koje uzmem sad ovde, sad onde, a njemu je to ipak svejedno da li mi ih daje dan prije ili poslije izlaženja knjige.

Za moju svjetsku šetnju iza rešetke sigurno si već čuo, odnosno čitao u »Hrvatu«. Banda jedna! Tužićemo policiju sudu zbog protuzakonitog lišenja slobode. Protesta radi — ni iz kakih iluzija!

To Ti se sa mnom dogodilo baš na dan kad su naši kod kuće, pozvavši i Golječane,² slavili uz prokušan Franjin mošt, pečenog odojka. I hvatao ja Viktoru³ po običaju, u šaku figurice i dokončavao jednu operaciju koja je trebala svršiti s matom, a kad tamo — bilo je oko 1/2 2 h — uz vrata: U ime zakona, hojte z menoj!

Protivih se, jer nije imao pismeni nalog, no ostah ipak mat na 48 h. Pustili me u utorak o podne. Tako je to, ko pod drugim jamu kopa. — osim tužbe izneću celu stvar i u »Hrvatu«.⁴ da malo i ja jamu kopam. Iluzornu, dakako.

Naši Vas svi pozdravljaju, a i ja. Mama Te, povodom Tvog obećanja da ćeš tati dati kaput, moli da ga, kad bude mamica tamo, pošalješ i obavestiš, da ovde mamicu pričekaju na stanici. Novac primio i hvala. Zdravo! Kad ćete opet malo ovamo? August.

AC—2—II B/167. Pismo. 1. Ante Hikec, Radićevac koji je s ulaskom S. Radića u vladu došao do položaja. Objavio je knjigu »Radić. Portrait historijske ličnosti«, Zagreb 1926. U njoj opisuje i kako se Radić ponašao 1921. na skupštini u Koprivnici. 2. Sestra Dragica i šogor Franjo Ogorelec. 3. Očito je Cesarec s drugim šogorom igrao šah. 4. Ovo je Cesarec i učinio objavivši u Hrvatu od 8. XI 1925. članak »Policija i sloboda ličnosti«.

34.

1925, prosinac 23., Zagreb.

Cesarec čestita Rudolfu rođenje kćeri Božene. Piše o pripremama za proslavu Nove godine i ljuti se na Vošickog što mu još uvijek nije isplatio autorski honorar za odštampani roman Carevu kraljevinu.

Dragi Rudo, prije svega čestitam Vam na povećanje Vaše familije. Baš je se dobro posrećilo da bude i puca.

Poslije toga, s većim izgledima da Vam bude veselije, mogu Vam čestitati i Božić, a da poslije ne zakasnim, i Novu Godinu.

Ovdje kod nas ti po običaju pijani praznici nisu započeli baš u najboljem znaku. Ovaj čas

su djeca, ne hoteci niko da bude kriv, konstatovala, da je procurila 25-litarna flaša, koju je Stanko upravo doliferovao iz Brcka. I vino je od flaše mutno i trebalo bi ga »filtrirati«, smiješno zar ne? —

Od one s..., drukčije ga ne mogu da nazovem, nisam, premda sam mu i opet pisao, primio ni dinara. Da je barem toliko pristojan, pa da mi odgovori!

Ako mi ne pošalje do Nove Godine, doći ću tamo sam. To je gotovo i sigurno.

Pa molim Te, ako Ti nije neugodno, skoči jednog dana do njega, i neka učini barem to, pa pošalje po 1 komad na recenziju »Savremniku« (za Nehajeva), Gundulićeva 7 i »Srpskom Knjiž. Glasniku«, Bgd, Skopljska ul. 9, u »Vijenac«, Zagreb, Medulićeva 30. Za ostale redakcije još ću da mu javim; ovdje se tuže da nikome nije poslao na recenziju.

Primi, moj dragi, srdačan pozdrav i u ime sviju želim Vam svima sretne praznike. Tvoj August.

AC—2—II B/169. Pismo.

35.

1926, travanj 14, Zagreb.

Cesarec čestita Rudolfu imendan i obavještava ga o akcijama oko njegovog premještenja iz Koprivnice.

AC—2—II B/170.

36.

1926, lipanj 29, Zagreb.

Cesarec obavještava Rudolfa da je natječaj raspisan te neka se natječe, i neka obavijesti Vošickog da mu pošalje dva primjerka romana Careva kraljevina koje mora poslati u Češku radi prijevoda.¹

AC—2—II B/171. Pismo. 1. Izgleda da roman nije preveden. Božena Dietetova spominje u sjećanjima da je prevela Zlatnog mladića, ali da se rukopis za vrijeme rata izgubio (V. Zaninović, n.d.j., 195).

37.

1926, srpanj 6., Zagreb.

Cesarec obavještava Rudolfa da mu je ugovorio u Zagrebu sastanke radi premještaja.

AC—2—II B/172. Pismo.

38.

1927, svibanj 3., Zagreb.

Cesarec pita Rudolfa da li da kupi Red predavanja koji stoji 45 dinara, te ga obavještava da će sredinom druge nedjelje doći u Koprivnicu. Dragi Rudo, hteo sam Ti danas da kupim i pošaljem zatražen Red predavanja, no na moje iznenađenje — zar ne možda i na Tvoje? — on Ti ne stoji ni više ni manje nego 45 dinara (Radi velikog opsega i novog zakona, koji je u njemu štampan).

Pa sad mislim ovako, ako si to možda Ti znao unapred, pa Ti je stvar toliko nužna, da Ti je ipak kupim i pošaljem, Ti mi molim Te

odmah javi, pa kako Ti okom, tako ja skokom. Novac dakako u tom slučaju ne trebaš da šalješ.

Ja sredinom druge nedelje bezuvetno dolazim do Vas, pa prema tomu do viđenja!

Pozdrav svima od svih. Tvoj August.

AC—2—II B/173. Pismo.

39.

1927, svibanj 12, Koprivnica.

Ugovor između Augusta Cesarca i Vinka Vošickog o štampanju romana »Zlatni mladić i njegove žrtve« (Roman o svijetu na stramputici).

Potpisani sklapaju današnjim danom slijedeći

Ugovor

August Cesarec, književnik u Zagrebu, odstupa g. Vinku Vošickome, nakladniku u Koprivnici, rukopis svog romana »Zlatni mladić i njegove žrtve« (Roman o svijetu na stramputici), pa se potonji obvezuje, da će taj roman u svojoj nakladi i o svome trošku, a u najkraće vrijeme, izdati uz slijedeće uslove:

1.) Knjiga se štampa u formatu i papiru »Svjetske Biblioteke«, izdavana od istog nakladnika, a u iznosu od tri hiljade egzemplara.

2.) Honorar autoru je zaključen paušalno u visini od 10.000 dinara, i tu svotu isplaćuje nakladnik autoru u pet obroka od 2000 dinara, i to prvi obrok odmah, a druga četiri svakog daljnijeg mjeseca do 10. dana u dotičnom mjesecu, počamši od juna do uključivo septembra.

3.) Prekorači li nakladnik pojedini rok tih obroka i ne odazove li se na autorov poziv s isplatom tog obroka u roku od daljnjih osam dana, honorar se u ime kamata i penala povisuje mehanički od 10.000 na 12.000 dinara, dakle od pet na šest obroka po 2000 dinara.

4.) Glede drugog izdanja romana pridržava sebi autor pravo na novi ugovor.

Ovaj ugovor sastavljen je u dva egzemplara, jedan za autora, drugi za nakladnika.

Koprivnica, 12. maja 1927.

Aug. Cesarec v.r.
V. Vošicki v.r.

MGK. Ugovor je pisao August Cesarec. Treba ukazati na veliki tiraž, koji potvrđuje veliko divljenje Vošickog prema Cesarčevim djelima. Zlatni mladić je štampan kao 66. svezak Svjetske biblioteke.

40.

1927, lipanj 18.

Cesarec moli Rudolfa za hitan povrat knjiga koje je on posudio iz biblioteke na svoje ime, i obavještava brata da mu Vošicki i opet ne šalje novac po ugovoru.

(...)! Od V. ništa! Stvar je za smeh i plač! Naravno, više za poslednje!

AC—2—II B/174. Dopisnica. 1. Izostavljen tekst o knjigama.

41.

1927, srpanj 18. [Zagreb].

Cesarec obavještava Rudolfa da nije uspio unovčiti Vošickijeve mjenice ni kod jedne zagrebač-

ke banke ili štedionice, te da pomišlja na povlačenje romana Zlatni mladić od Vošickog.

Dragi Rudo, moj dugi put do V. pokazao se sasvim uzaludnim, mjenice iskupiti ne mogu. Bio sam u Gradskoj i I. Hrv. Štedionici, pa u Jugobanki, no nigde ništa — nepoznato im je, kažu, imućstveno stanje Vošickog. Sve je to popraćeno sa samim prekorima. U Gradskoj Š[tedionici] mogao me protežirati dr. Srkulj,¹ koji je tamo sada podpredsednik. Oko podne kad sam išao radi preporuke do njega i dočekao ga, vratio se on upravo s dovršene već sednice Glavnog odbora, na kojoj je bilo o stvari rečeno. A još ujutro razgovarao sam s njime u tramvaju o svemu drugom — ne znajući još za njegovu funkciju u G.Š! I danas drugi peh! Hteo sam do dr. Vrbanica, predsednika novčarskih zavoda, a on upravo jutros otišao na 1-mesečni dopust! Sad ne znam što ću. Još ću pokušati preko Aleksandra² i nekih veza s bankom Turkovića, no posle sviju iskustava ne verujem više nikako u uspeh.

U ponedjeljak javiću Ti svoju odluku definitivno. Mislim ovako: da mi V[ošicki] preko Koprivničke Gradske Štedionice, kod koje ima valjda tekući račun, pošalje neko uverenje o svom stanju. U tom slučaju molio bih Tebe, da to kod njega izvršiš. Ili ako to kod tamošnje štedionice nije princip, a inače bih mogao novac dići kod nje, to mi ne bi drugo preostajalo, nego da druge nedelje krenem opet u Koprivnicu! Ako bi i to bilo bez izgleda, bavim se s time, da V[ošickog] stavim pred odluku, da li [da] podigne na menicu sam novac (barem na jednu, kako sam to ovde i probao) ili da obustavi štampu i vrati mi rukopis. — Imao sam pravo, da ne verujem ni u šta, dok nemam u ruci novac!

Pozdavlja Tebe i sve ostale August

AC—2—II B/175. Pismo. 1. Stjepan Srkulj, zagrebački gradski načelnik u dva maha i ministar od 1932. 2. Samuel D. Aleksander, potpredsjednik Zagrebačke berze.

42.

1927, listopad 16, Zagreb.

Cesarec moli Rudolfa da pomogne Rudolfu Vinskom kod Vošickoga i da ujedno zatraži da mu Vošicki isplati novac po ugovoru, jer je on u rukopisu Zlatnog mladića izvršio sve potrebne ispravke kako ne bi došlo do zapljene knjige.

Dragi Rudo, izvini što Te možda smetam u poslu, pa se obraćam na Tebe radi jedne stvari, koja se, osim toga, direktno ne tiče mene nego mog dobrog prijatelja i Tvoga konškolarca Rude Vinskoga.¹ On Ti, baš kao i ja ima peh s tim našim koprivničkim štamparima, a stvar mu je vrlo prešna — sam pak ne može ponovno tamo ići — pa me je zato molio da mu kod Tebe u toj stvari i ja pomognem. Preporučam Ti to dakle najtoplije.

Što se tiče mene i Voš[ickog], to Ti stvar opet već oko 3 nedelje stoji gde je i bila —

što se dakako i te kako strašno oseća u mom džepu, a — priznajem — pokatkad i u raspoloženju. Ne znam šta misli; ja sam mu barem sve izmenio tako, da je zaplena isključena.

Mnogo pozdrava Tebi i Tvojima od Augusta. Kad Ti opet malo u Zgb.?

AC—2—II B/176. Pisamce. 1. Brat Marije Vinsko s kojom se je August Cesarac oženio 1935. godine.

43.

1927, studeni 24, Zagreb.

Cesarac moli Rudolfa da urgira kod Vošickog isplatu honorara za roman Zlatni mladić.

Dakako do danas ništa. Molim Te dakle, budi tako dobar, pa interveniraj.

Tebi unapred hvala. Srdačni pozdrav Tebi, svima Tvojima i Zlatku.

Tvoj Aug[ust].

AC—2—II B/177. Dopisnica.

44.

1927, prosinac 14, Zagreb.

Cesarac moli Rudolfa da još jednom potraži Vošickog radi novca jer da sam ne može riskirati dolazak u Koprivnicu.

Dragi Rudo, nisam dobio ništa, i kad bih mogao došao bih tamo sam. No situacija je takova, da to ne mogu riskirati, barem sada ne pred Božić. A jer mi je i kako teško, to Te molim, očelici nerve još jednom i pođi s tim pismom prije svog odlaska do V[ošickog]. Kad bi bar, kad bi bar, no ne verujem ni sam! Ipak, pokušaj!

No i bez toga biće mi drago, da se opet vidimo. Zato do viđenja! Pozdrav tamo svima, s Tobom na čelu. — Tvoj August.

AC—2—II B/178. Pismo.

45.

1927, prosinac 22, Zagreb.

Cesarac čestita Rudolfu u Koprivnicu božićne praznike.

AC—2—II B/179. Dopisnica.

46.

1927, prosinac 30.

Cesarac čestita Rudolfu i njegovoj obitelji Sret-nu novu godinu.

AC—2—II B/180. Dopisnica.

47.

1928, lipanj 15, Koprivnica.

Vošicki se ispričava Cesarcu što mu ne može isplatiti honorar po ugovoru za Zlatnog mladića.

Velecijenjeni gospodine!

Žao mi je, da nisam bio u stanju poslati Vama ostatak Vašeg honorara, poslovi jesu ni-

kakvi, moram čekati, dok mi stigne koji veći račun i to će biti početkom drugog tjedna za stalno.

Izvolite se tih par dana strpiti.

Ja sam knjigu rasposlao na sve mi poznate novine i revije, do sada sam veoma malo čitao, da bi bilo uvršteno. Kod knjižara odziv nikakav.

Poštom sam dobio do sada četiri naručbe što je ništa na reklamu koju sam napravio i rasposlao.

Kod nas je nastala za nakladnika i književnika užasna nepogoda.

Moramo se tješiti i trpjeti.

Veleštovanjem V. Vošicki v.r.

AC—4—II E/438. Dopisnica.

48.

1940, svibanj, 28., Koprivnica.

Vošicki obavještava Augusta Cesarca da knjigu Zlatni mladić još nije rasprodao, te se tuži na teške financijske prilike.

Mnogo poštovani gospodine!

Izvinite, da tek danas Vama pišem. Imadem toliko zaposlenja, jer sve skoro sam radim, da sam na Vaš cj. list skoro zaboravio.

Na žalost Vaše informacije netačne. Od Vaše sam knjige jako malo prodao i sada nju nuđam Hrvatskoj nakladi, na kupnju, jer oni prije će imati priliku knjigu oglašivati i uz svoje edicije rasprodati. Kod mene je zaboravljena, jer ne izdajem ništa što ide u širiji svijet.

Sada tek nekako dovršavam stare svoje patnje i muke i sređivam svoje financijske okolnosti.

Previše sam izgubio novaca među mušterijama i poduzeo sam stvari, na kojima sam mnogo izgubio. Nadam se da ćemo naskoro početi novi život. Kako Vi i kako g. Krleža? Jeli se mene kao svog prvog nakladnika sjetite.

Pozdravlja Vas i štuje, odani V. Vošicki v.r.

AC—II E/468. Pismo.

1. Dugovi su prisilili Vošickog da smanji broj osoblja. Pred drugi svjetski rat tiskara je bila smještena u prostorijama bivšeg kina Jadran u Varaždinskoj ulici (danas Ive Marinkovića 15). Ja sam kao dijete često zalazila u ovu knjižaru i sjećam se gomile prašnjavih knjiga među kojima je bio i roman Zlatni mladić skromnog omota koji je stajao 40 dinara. Knjige su bile složene bez ikakvoga sistema i trebalo je po njima prekapati da bi se našla željena edicija. Knjižara je više nalčila na neki antikvarijat nego na knjižaru. Knjige je prodavao Vinko Vošicki sam. On je istovremeno obavljao i poslove u tiskari koja se nalazila pozadi knjižare, jer u knjižari često nije bilo kupaca. Iako tako opterećen i očito razdiran, imao je mnogo strpljenja s kupcima, pa i ovakvim kakova sam bila ja u to vrijeme koju je ponajviše zanimala serija »Tako vam je bilo nekoć«, »Pustolovine Kurta Kafrana«, »Sanjarica«, »Bon ton« i druga šund literatura.

2. Očita aluzija na ranije razgovore o potrebi izgradnje novog društvenog poretka koji će se zasnivati na pravednim i humanim međuljudskim odnosima.